

LESIKA – LEKSIKOLOGIYA HAQIDA UMUMIY TUSHUNCHA

Temirova Sitora Bahodirovna

BuxDU Pedagogika instituti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6589123>

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada leksika va leksikologiyaning fandagi o'рни va asosiy vazifalari, So'z va uning belgilari. monosemantik va polisemantik so'zlar, so'zning ma'no ko'chish usullari, so'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari haqida fikr bildirilgan.

Kalit so'zlar: monosemantik, polisemantik so'zlar, antonimlar, sinonimlar, omonimlar, metafora, metonimiya, sinekdoxa.

Tilning lug'at tarkibi va uni tashkil etuvchi so'zlar bir qator umumiyliklarga ega. Ular quyidagilarda ko'zga tashlanadi: 1) tildagi so'zlar muayyan ma'no ifodalash xususiyatiga ega bo'ladi. So'zning ma'no xususiyatlari leksikologiyaning **semasiologiya** bo'limida o'rganiladi; 2) har qaday tilning taraqqiyoti jarayonida yuz beradigan o'zgarishlar avvalo uning leksikasida o'z aksini topadi. Chunki til jamiyat taraqqiyoti davomida yangi-yangi so'zlar hisobiga boyib boradi, ayni paytda ba'zi so'zlar eskiradi va iste'moldan chiqadi; 3) tilning lug'at tarkbidagi so'zlar iste'mol darajasiga ko'ra chegaralangan yoki chegaralanmaganligi bilan ham farqlanadi. Xususan, ba'zi so'zlar umumxalq iste'molida bo'lsa ayrim so'zlaning iste'mol darajasi chegaralangan bo'ladi. Masalan, shevaga oid so'zlarning hududiy chegaralanishi, shular jumlasidandir; 4) so'zlar nutq uslubiga bo'lgan munosabatiga ko'ra ham farqlanadi. Jumladan, ba'zi so'zlar uslubiy betaraf bo'lsa, ba'zilari esa nutq uslubining ma'lum turiga mansubligi bilan farqlanadi; 5) har bir so'z tovush qiyofasi va ma'noga, ya'ni shakl va mazmunga ega. Shunga ko'ra, so'zlar omonim, paronim, sinonim, antonim munosabatlarni yuzaga keltiradi. Tilning eng muhim birliklaridan bo'lgan so'zlarga xos bu umumiyliklar leksikologiyaning asosiy tekshirish obyektidir.

1. So'z va uning belgilari. So'z tilning muhim unsurlaridan biri bo'lib, ma'lum ma'no doirasida birlashgan tovush va tovushlar majmuyidan tashkil topadi. Biroq har qanday tovushlar birligi so'z yoki uning ma'nosini shakllantira olmaydi. Masalan, olma so'zidagi tovushlar birligi meva tushunchasini ifodalagan holda, shu so'zdagi tovushlarning mloa, oalm shaklidagi yig'indisi hech qanday ma'noga ega emas. Ayni paytda, tovushlarning bunday birligini so'z deyish ham

mumkin emas. Shunday ekan, har qanday tovush va tovushlar yig'indisi ma'no ifodalovchi vosita sifatida emas, ma'no tovush va tovushlar majmuyini shakllantiruvchi vosita sifatida muhim ahamiyatga egadir. Muayyan ma'noning tovush yoki tovushlar birligi vositasida belgilanishi esa so'zni shakllantiradi. So'zning tovush tarkibida o'zgarish yuz bersa ham ba'zan ma'no saqlanishi mumkin. Lekin bu hodisa birdaniga emas, tilning uzoq asrlik tarixiy taraqqiyoti davomida ro'y beradi. Masalan o'grat-o'rgat, yog'mir-yomg'ir, qo'nshi-qo'shni kabi so'zlar tarkibidagi metateza hodisasi ana shunday uzoq asrlik tarixiy taraqqiyot mahsulidir. Biroq bunday tarixiy o'zgarish so'z ma'nosining yo'qolishiga olib kelmaydi. Ba'zan bunday tarixiy o'zgarishlar tilda yangi ma'no tashuvchi belgining, ya'ni yangi so'zning shakllanishiga ham olib kelishi mumkin. Jumladan, arch, yoy, ko'r so'zlari tarkibida yuz bergan tarixiy fonetik o'zgarishlar tufayli, mazkur so'zlarda o'ziga xos ma'no parchalanishi yuz bergan va ularning har biri hozirgi tilda alohida tushuncha ifodalovchi so'zlar sifatida shakllangan: arch-art, yoy-yoz, ko'r-ko'z. Bundan tashqari tilda shunday so'zlar ham borki, ular fonetik tarkibiga ko'ra bir xil (omonim), biroq ma'no jihatdan har xil. Bunday so'zlarda yashiringan ma'no faqat nutq jarayonida, ya'ni boshqa so'zlar qurshovidagina anglashiladi. So'zning ikkinchi muhim belgisi uning ma'no ifoda etish va saqlash xususiyati orqali namoyon bo'ladi. Lekin ular ifodalaydigan ma'nolar bir xil emas. Chunki so'z ifodalaydigan ma'no eng umumiy xususiyati bilan ham turli tiplarga bo'linadi. Jumladan, ayrim so'zlar ob'yektiv borliqdagi narsa-hodisa, belgi, qiymat, harakat kabilarni, ba'zilari esa so'zlovchining his-hayajonini, voqelikka munosabatini bildiradi, ba'zan esa faqat grammatik ma'no ifodalaydi. Biroq ular qanday ma'no ifodalashidan qat'iy nazar, so'z hisoblanadi. So'zning obyektiv borliqdagi narsa, belgi, harakat kabilari haqidagi ma'lumoti **leksik ma'no** deyiladi. Masalan, anor, tosh so'zlarining narsa haqida ma'lumot berishi, qattiq, shirin so'zlarining belgi haqida ma'lumot berishi shular jumlasidandir. Demak, so'z borliqdagi narsa, belgi, harakat kabilarning atamasi – nomi bo'lishi yoki aksincha bunday xususiyatga ega bo'lmasligi mumkin. Shunga ko'ra ular mustaqil va yordamchi so'zlar turkumlariga ajratiladi.

Tildagi mustaqil so'zlarga leksik(lug'aviy) ma'noga ega bo'ladi va ular leksikologiyaning asosiy o'rganish manbai hisoblanadi. So'zning borliqdagi narsa, belgi, harakat kabilarni atash, nomlash xususiyati esa uning **nominativ funksiyasi** deyiladi.

2. Monosemantik va polisemantik so'zlar. Tildagi so'zlar bir va birdan ortiq ma'noga ega

bo'lishi mumkin. Bir ma'nolilik hodisasi monosemiya, ko'p ma'nolilik hodisasi esa polisemiya deb yuritiladi. Masalan, marmar, g'oya, xulosa, taassurot kabi so'zlar va ilm-fan sohalariga doir atamalar bir ma'noli so'zlardir. O'z va ko'chma ma'nolari tufayli ikki yoki undan ortiq ma'noga ega bo'lgan so'zlar esa **ko'p ma'noli (polisemantik)** so'zlar deyiladi. Masalan: etak - choponning etagi, tog'ning etagi. Tilshunoslikda so'zning ko'p ma'nolilik xususiyatini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki ko'p ma'noli so'zlar turli usullar vositasida ma'no ko'chishi orqali o'z ma'nosidan boshqa ma'nolar ifodalagan holda tilning ifoda imkoniyatlarini boyishida muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, ko'p ma'noli so'zlar o'z ma'nosidan tashqari ko'chma ma'nolarga ham ega bo'ladi. So'zning nutqdan tashqarida, ya'ni tilda ifodalagan ma'nosi **o'z ma'nosi** deb ataladi. Masalan, ko'z, etak so'zlari yakka holda ishlatilganda uning asl, ya'ni o'z ma'nosi anglashiladi. So'zning gap ichida, ya'ni nutqdagi o'z ma'nosidan boshqacharoq mazmun ifodalashi uning **ko'chma ma'nosi** deb yuritiladi. Masalan, ishning ko'zi, tog'ning etagi kabi birikmalar tarkibida ko'z va etak so'zlari ko'chma ma'noda qo'llangan.

2. So'zning ma'no ko'chish usullari. O'zbek tilida polisemantik so'zlar ma'no ko'chishning to'rt xil usuli mavjud: 1) metafora; 2) metonimiya; 3) sinekdoxa; 4) vazifadoshlik.

3. Metafora (yunoncha «ko'chirma» so'zidan olingan) biror narsa, belgi yoki harakatning nomi o'zaro o'xshashligi bo'lgan boshqa narsa, belgi yoki harakatga ko'chishidir. Masalan: U tarozining ikki **pallasini** ko'zdan kechirdi (I.Rahim). Yormat tarvuzni kesdi. Bir **pallasini** o'zi olib, ikkinchi pallasini Yo'lchi va O'roz oldiga qo'ydi (Oybek). Birinchi misoldagi palla so'zining o'z ma'nosi taroziga nisbatan qo'llaniladi. Uning tashqi ko'rinishiga ko'ra o'xshashligi ikkinchi misolda tarvuz bo'laklariga nisbatan ham qo'llanishga sabab bo'lgan. Metafora asosida nom ko'chish aniq narsalar doirasida bo'lganda ular o'rtasidagi o'xshashlikni ilg'ash uncha qiyin bo'lmaydi. Mavhum narsalar doirasida esa bu bir oz qiyin kechadi: Bir qarichlikdan dutorni sevaman. Bir **qo'shni** kelinchakdan o'rgangan edim (Oybek). Yigit yalt etib **qo'shni** dalaga qaradi, u yerda xotin-xalajlar, bola-chaqalar chuvillashib paxta terishayotgan edi (M.Ismoilij).

Metafora asosida nom ko'chish birgina narsa nomi bo'lgan otlarga daxldor bo'lmay, boshqa turkumga mansub so'zlarda ham uchraydi. Masalan: taqir cho'l-taqir bosh, taqir sholcha; o'tkir

pichoq-o'tkir hid, o'tkir odam kabi sifatlar; dalalarda qushlar uchadi – uning jahldan lablari pir-pir uchardi kabi fe'llarda ham metafora asosida ma'no ko'chishi uchraydi.

Metonimiya (yunoncha «qayta nomlash», «nomini almashtirish») narsa yoki hodisalarning makon va zamonda o'zaro bog'liqligi, doimiy aloqadorligi asosida birining nomi ikkinchisiga ko'chishidir. Bunda narsa, harakat va belgi o'rtasidagi o'zaro o'xshashlik emas, balki doimiy aloqadorlikning mavjudligi birining nomini aytganda ikkinchisini anglash, nazarda tutish imkonini beradi. Metonimiya asosida nom ko'chishda narsalar (otlar) o'rtasidagi quyidagicha uzviy aloqadorliklar asos bo'lishi mumkin: 1) narsa yasalgan materialning umumiy aloqadorligi asosida uning nomi boshqa narsaga ko'chadi: Moyi tugab **piligi** so'xta bo'lgan chiroq bir lip etib so'ndi (S.Ahmad). Sochini mayda o'rib uchiga **pilik** taqqan edi (S.Ahmad); 2) narsalarning o'ziga xos harakat-holati, xususiyati jihatdan umumiy aloqadorligi asosida uning nomi boshqa narsaga ko'chadi: **bashik**-maktab ta'lim va tarbiya beshigidir, qaldirg'och-litseyimiz qaldirg'ochlari; 3) o'rinning unda joylashgan narsa bilan doimiy aloqadorligi asosida uning nomi boshqa narsaga ko'chadi: **kosa**, **qoshiq**, **tovoq**-ovqat, **zal**-zal kulib yubordi, **sinf**-sinf oyoqqa qalqdi ma'nolarida ishlatiladi; 4) harakat-hodisaning nomi shu harakat-hodisaning bajarilgan vaqtiga ko'chiriladi: Machitdan shom **azoni** eshitildi (Sh.Toshmatov). **Azonga** yaqin bir iloj qilib qochibdi (P.Tursun); 5) narsaning nomi shu narsaga xos bo'lgan belgi aloqadorligi asosida ko'chadi: **tulki**-ayyor, mug'ombir odam, **iflos**-betayin, jirkanch kishi; 6) harakat, o'yin obyekti shu o'yinning nomi sifatida ko'chadi: **uloq**-uloq chopmoq va boshqalar.

Sifat va fe'l turkumiga mansub so'zlar doirasida ham metonimiya hodisasi mavjud bo'lib, ularda ko'chma ma'no belgining yoki harakatning aloqadorligiga asoslanadi. Masalan: **qisqa yo'l** - qisqa nutq, qisqa ovoz, **beg'ubor osmon**-beg'ubor odam, beg'ubor ko'ngil; **bola boqmoq**-kishini hunar boqadi, bog'ni boqsang bog' bo'lur.

Sinekdoxa narsa va hodisaning nomi bilan uning qismini atash yoki qismining nomi bilan shu qism mansub bo'lgan butunni atash orqali yangi ma'no hosil qilish usulidir. Masalan: Tirnoq so'zining farzand ma'nosida ishlatilishi (U tirnoqqa zor edi) qism nomi bilan butunni ifodalashninishidir. Qo'l so'zi bilan uning bir qismini, ya'ni barmoqning atalishi esa (Qo'lga uzuk taqdi) butun nomi bilan qismning nomlanishidir. Ajratib ko'rsatilgan so'zlarning quyidagi gaplardagi ma'nolariga e'tibor bering: Rux samovar. Egamberdi, Sen darrov o't sol!

(A.Qodiriy) Mirzo kechqurun **samovarga** chiqdi, ikkita choy ichdi (A.Qahhor). Devorlarda Tamara o'z qo'li bilan tikkan **kashtalar** osilgan edi (M.Muhammedov). U yenglariga chiroyli qizil **kashtalar** tikilgan ukraincha oq shoyi kofta kiygan edi (P.Tursun).

Vazifadoshlik narsa va hodisalarning bajaradigan vazifasidagi birlik, o'xshashlik asosida nom ko'chishidir. Masalan, chiroq so'zi o'tmishda moy shimdirilgan pilik yordamida yorug'lik beruvchi moslamani anglatgan. Hozirda esa elektor yoritgichlar ham chiroq deb yuritiladi. Yoki tarixan qamish yoki patdan yasalgan yozuv quroli qalam deb atalgan. Hozir esa grafitli maxsus yasalgan yozuv quroli ham shu nom bilan yuritiladi. Vazifadoshlik asosida nom ko'chish so'zning ko'p asrlik tarixiy taraqqiyoti bilan bog'liq bo'lgani uchun ma'no ko'chishning boshqa usullariga nisbatan ancha kam uchraydi.

Ko'p ma'noli so'zlarning yuzaga kelishida polisemantik so'z va yasovchi affikslarning ham alohida o'rni bor. Masalan, tuzsiz taom, tuzsiz gap birikmalari tarkibidagi -siz ko'p ma'noli affiksi va o'zak birligi ko'p ma'noli so'zning yuzaga kelishida muhim rol o'ynagan. Polisemantik so'zlar, qancha ma'noga ega bo'lmasin, bu ma'nolar o'zaro bog'langan bo'ladi. Agar ular o'rtasidagi ma'no bog'liqlik davrlar o'tishi bilan uzilib qolsa, u holda bunday so'zlar o'zaro omonimga aylanadi. Masalan, gap-fikr, mulohaza; gap-tengdoshlar, hamkasblar yig'ini, ziyofati; ko'k-rang, ko'k-osmon kabilar. Keltirilgan misollarda ma'no bog'liqlikni ilg'ab olish ancha qiyin. Shunga ko'ra, aytish mumkinki, polisemantik so'zlar bir xil fonetik qobiqqa ega bo'lgan so'zlar takrori nuqtai nazaridan omonimlarga o'xshasa ham, ko'p ma'nolilik, avvalo bir turkum doirasida yuzaga kelishi, ular qancha ma'noga ega bo'lmasin, o'zaro bog'liq bo'lishi bilan omonimlardan farqlanadi. Ko'p ma'noli so'zlarning o'z va ko'chma ma'nolari, odatda, izohli lug'atlarda, shakldosh so'zlar esa omonim so'zlarning izohli lug'atida beriladi.

4. **So'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra turlari** : Tildagi so'zlarning ma'lum qismi shakl yoki ma'nosiga ko'ra o'zaro aloqador butunliklarni tashkil etadi. Bunday butunliklardagi so'zlar ana shu xususiyatlariga ko'ra ikki guruhni tashkil qiladi: 1) omonimlar, omoshakllar, omofonlar, omograflar va paronimlar shakliga ko'ra; 2) sinonimlar, antonimlar esa o'zaro mazmun uzviyligi yoki zidligiga ko'ra alohida guruhga mansub bo'ladi.

Omonimlar yunoncha *homos-bir xil*, *onoma-nom* so'zlaridan olingan bo'lib, talaffuzi va yozilishi bir xil, ammo alohida ma'nolarga ega bo'lgan so'zlardir. Bunday so'zlar **leksik**

omonimlar deyiladi. Masalan: *kuya* - hasharot, *kuya* - qozonning kuyasi. Omonimlar bir va bir necha turkumga mansub bo'lishi mumkin. Masalan: *chang* - gard va cholg'u asbobi ma'nolari bilan ot turkumiga mansub; *o't*-olov, ko'kat kabi ma'nolari bilan ot so'z turkumiga mansub, *o't* - fe'lining buyruq-istak mayli ekanligi kabilar shular jumlasidandir. Bir xil so'z turkumiga mansub omonimlar turli grammatik qo'shimchalar bilan shakllanganda ham ularda omonimlik saqlanib qoladi. Masalan: *ot* - ism va uy hayvoni ma'nolaridagi omonim so'zlarga egalik, [kelishik](#), ko'plik qo'shimchalarini qo'shish bilan omonimlikning saqlanib qolganini ko'rish mumkin: *otlar*, *otning*, *otlarim*. Bunday omonimlarni mutlaq omonim so'zlar deb atash mumkin.

Omonimlarni vujudgaga keltiruvchi hodisalar turlicha bo'lib, ularning asosiylari quyidagilardir:

1. O'z qatlamga mansub bo'lgan ba'zi so'zlar tarixan fonetik tuzilishi har xil bo'lsa ham talaffuzda shakldoshlik kasb etishi asosida omonimlarga aylanadi: *ot* (ism) - *ot* (hayvon) - *ot* (harakat); *o't* (o't-o'lan) - *o't* (olov) - *o't* (harakat) kabi omonim so'zlardagi *o* va *o'* unililari tarixan o'zining til oldi va til orqa shakllariga (allafonlariga) ega bo'lgan. Biroq, hozirgi adabiy tilda ular farqlanmaydi.

2. Ko'p ma'noli so'zlar o'rtasidagi ma'no bog'lanishning uzilishi, zaiflashishi asosida ham omonimlar shakllanadi. Masalan, *ko'k* so'zi, dastlab, *ko'k* rang (sifat) tushunchasiga ega bo'lgan. Keyinchalik bu so'z metafora (o'xshashlik) asosida osmon tushunchasiga nisbatan ham ishlatila boshlagan. Hozir ular o'rtasidagi bunday ma'no bog'lanish yo'qolib, omonim so'z hosil bo'lgan. Xuddi shunday holatni *dam* so'zining nafas, hordiq, harorat, bosqon ma'nolarida ishlatilishi misolida ham kuzatish mumkin.

3. Umumturkiy yoki asl o'zbekcha so'zlar o'zga tillardan so'z o'zlashtirish asosida ham shakldoshlikka ega bo'lib qolishi mumkin. Masalan, *bog'* (mevazor) va *bog'* (bog'langan narsa, beda bog'i); *tok* (uzum novdasi) va *tok* (elektor toki), *tom* (uy tomi) va *tom* (kitob jildi) so'zlari o'zbekcha-tojikcha hamda o'zbekcha-rus va yevropa tillaridan o'zlashgan so'zlarning o'xshash fonetik qiyofasi asosida yuzaga kelgan omonim so'zlardir.

4. Ma'lum bir so'zning o'zak-negizidan qo'shimchalar orqali yangi so'zlar yasalishi natijasida shakldosh so'zlar hosil bo'ladi. Masalan: *oylik olmoq*, *oylik reja* birikmalaridagi *oylik* so'ziga qo'shilgan -lik qo'shimchasi asosida shakldosh so'z hosil bo'lgan.

Ba'zan shakldoshlik nisbiy bo'lib, so'zlarning ma'nolari har xil bo'lgani holda aytilishi bir xil, ammo yozilishida bir oz farq bo'lishi yoki ba'zan ma'noli qismlarigina shakldosh bo'lsa ham, grammatik ma'nosi o'zgacha bo'lishi mumkin. Shunga ko'ra shakldosh so'zlarning uch xil turi farqlanadi: 1) omoshakllar, 2) omofonlar, 3) omograflar.

Omoformalar ma'nolari har xil bo'lib, ba'zi grammatik shakllariga ko'ra bir xillikka ega bo'ladigan shakldosh so'zdir. Omoformalar ayni bir so'z turkumiga ham, boshqa-boshqa so'z turkumlariga ham mansub bo'lishi mumkin. Masalan, *oqar* (oq tusga kir) - buyruq fe'li, II shaxs birlik; *oqar* ("oqadigan") fe'lining kelasi zamon sifatdosh shakli; *yoz* - ot, bosh kelishik shaklida, *yoz* - II shaxs birlikdagi buyruq fe'li va boshqalar. Bu so'zlarga boshqa grammatik qo'shimchalar qo'shilganda bir-birlaridan tamomila ajralib, omonimlik yo'qoladi. Masalan: *oqaray*, *oqarsin* - *oqaradi*, *oqarsan*; *yozning*, *yozni*, *yozga*, *yozda*, *yozdan* - *yozay*, *yozgin*, *yozsin* kabi holatlarda omonimlik mavjud emas.

Omofonlar fonetik tarkibi ma'lum tovush bilan farqlanadigan, lekin talaffuzda shakldosh bo'lib qoladigan so'zlardir. Omofonlardagi o'zaro farq ular tarkibidagi bitta fonemada bo'ladi va ular, asosan, jarangli va jarangsiz juftliklar va hosil bo'lish o'rniga ko'ra yaqin bo'lgan tovushlarning talaffuzda bir xillik kasb etishida ko'zga tashlanadi. Masalan, *sud* - *sut*, *tanbur* - *tambur*, *tub-tup*, *yetti* - *yetti* kabi so'zlar talaffuzi omofonlarni yuzaga keltiradi.

Omograflar yozilishi bir xil bo'lgan shakldosh so'zlardir. Omograflar ma'nosi va fonetik tarkibi, talaffuzi jihatidan boshqa - boshqa, faqat yozilish shakli jihatdan bir xil bo'lgan so'zlardir. Masalan, *tol* - daraxt, qurilish jihozi, *tok* - elektr quvvati, uzum novdasi, *to'r*-xonaning yuqori qismi, *parda* kabi ma'nolarga ega bo'lgan so'zlardagi *o*, *o'* tovushlari talaffuzda qattiq va yumshoqligi bilan farqlanadi, biroq yozilishiga ko'ra shakldoshlikka ega bo'ladi. Xullas, talaffuzi va yozilishi bir xil bo'lgan bunday shakldosh so'zlarni o'zak va grammatik qo'shimchalarining bir xilligi, bir turkumga mansubligi e'tibori bilan omograflar qatoriga qo'shish mumkin. Tildagi bu kabi shakldoshliklar so'z o'yini sifatida tuyuq, askiya san'atlarida asosiy o'rin tutadi.

Paronimlar. Paronimlar so'zlar yunoncha *para-juft* va *onoma-nom* so'zlaridan olingan bo'lib, fonetik tarkibi va ma'nosi boshqa-boshqa biroq talaffuz jarayonida o'xshash, yaqin bo'lgan so'zlardir. Demak, paronimlar birdan ortiq so'zning shakliy o'xshashligiga asoslanadi va bu hodisa ko'pincha so'zlarni adabiy normada to'g'ri talaffuz etmaslik, adabiy normaning buzilishiga ham

olib keladi. Masalan, *fakt - pakt*, *afzal - abzal* soʻzlari f undoshining p, b tarzda talaffuzi asosida yuzaga kelgan paronimlar boʻlib, ular aslida fonetik tarkibi va maʼno jihatdan farqlanuvchi soʻzlardir: *fakt* - dalil, isbot, *pakt* - davlatlar oʻrtasidagi shartnoma, kelishuv hujjati maʼnosidagi soʻz; *afzal* - qulay, maʼqul *abzal* esa ot va boshqa ulov anjomi, toʻqim va boshqa jihozlarning umumiy nomidir. Xuddi shuningdek, paronimlik holatni *amr-amir*, *zirak - ziyrak*, *jayron-jiyron*, *yondosh - yondash*, *quyilmoq - quyulmoq* soʻzlari misolida koʻrish mumkin. Paronimlar tub yoki yasama soʻzlardan tarkib topgan boʻlishi mumkin. Masalan, *fakt-pakt*, *burj-burch* kabilar tub soʻzlar asosida shakllangan paronimlardir. Yasama soʻzdan esa bir oʻzaklardan bir xil qoʻshimchani fonetik variantlarini qoʻshish asosida hosil boʻladi: *yoriq-yorugʻ*, *qurit-qurut*, *oqlik-oqliq*, *otalik-otaliq*. Paronim soʻzlar oʻz va oʻzlashma soʻzlar asosida vujudga kelishi mumkin: *aro-oro* (oʻzbek va fors-tojik), *burch-burj* (oʻzb. va arab). Paronimlar ham antonimlar singari har doim juft soʻz shaklida tuziladi, biroq ular bir xil va har xil soʻz turkumlariga mansub boʻlishi mumkin.

Paronimiya baʼzi til hodisalariga yaqin boʻlib, ulardan quyidagi xususiyatlari bilan farqlanadi: 1. Paronimlar soʻz variantlari (leksik dubletlar) bilan yondosh hodisadir. Ular ham ayrim tovush orqaligina farqlanib, talaffuz oʻxshashligiga ega boʻladi. Shu bois baʼzan paronimlar mazkur hodisa bilan chalkashtirilishi mumkin. Masalan, adabiy tildagi *tomosha* soʻzining baʼzan *tomosho*, *tamosho* tarzda ikki xil variantda fonetik jihatdan buzib ishlatilishi orqali uning talaffuz dubleti hosil boʻladi. Shuningdek, ayrim soʻzlarning turlicha variantlarda ishlatilishi adabiy meʼyor sifatida qabul qilingan: *gado-gadoy*, *demak-demoq*, *obroʻ-obroʻy*, *nogoh-nogah*, *yiqilabermoq-yiqilavermoq* kabi juftliklar, shular jumlasidandir. Xullas, tilshunoslikda variantlilik, soʻz variantlari va leksik dubletlar kabi turlicha terminlar asosida nomlangan bu hodisa, paronimlardan farqli ravishda, bitta soʻzning ogʻzaki va yozma nutqda turlicha shakllarda qoʻllanishidir. 2. Paronimlar bilan yondosh hodisalardan yana biri omofonlardir. Bu ikki hodisaning asosiy oʻxshash va farqli tomonlari quyidagilarda koʻzga tashlanadi: a) monosillabik (bir boʻgʻinli) oʻzlashma soʻzlardan tarkib topgan baʼzi paronimlardagi undoshlarning talaffuz oʻrni va usuliga koʻra bir xilligi ularni omofonlarga yaqinlashtiradi. Masalan: *burch-burj*, *dars-darz*, *qars-qarz*. Biroq aksariyat paronimlarda bunday undoshlar jarangli-jarangsiz juftlik boʻlmay, hosil boʻlishi oʻrniga koʻra oʻxshashlikka asoslanadi. Masalan *fakt-pakt*, *abzal-afzal*. Omofonlarda esa artikulyatsiya oʻrni va usuliga koʻra bir xil boʻlgan undoshlar har doim soʻz oxirida uchraydi va

talaffuzda aynan ana shu juftliklar omofonlikni yuzaga keltiradi. Masalan: *top-tob tub-tup, mard-mart, yod-yot* kabilar shular jumlasidandir; b) ko'p bo'g'inli so'zlardan tarkib topgan paronimlarda esa paronim juftliklar o'zaro noo'xshash fonema vositasida ajralib turadi va shu jihatiga ko'ra omofonlardan farqlanadi: *ahil-ahl, otalik- otaliq, yoriq-yorug', qurut-qurit* kabilar shular jumlasidandir.

Sinonimlar(yunoncha sinonimon-bir xil nomli so'zidan olingan) fonetik tarkibi har xil, ma'nolari bir xil yoki bir-biriga yaqin bo'lgan so'zlardir. Ma'nodoshlikning so'zlar asosida yuzaga kelgan turi leksik (lug'aviy) sinonimlar deyiladi. Masalan, *nomus – vijdon, dangasa – yalqov – ishyoqmas – tanbal* so'zlari leksik sinonimlardir. Bunday so'zlar, odatda, bir xil so'z turkumiga mansub bo'ladi. Ularning bir umumiy ma'no doirasida bog'lanishi esa, **sinonimik qator** deb yuritiladi. Masalan, *vaqt – payt – zamon – fursat – mahal – chog' – kez – mavrid – palla – muddat – dam* so'zlari o'zaro sinonimik qator hosil qilgan. Sinonim qator tuzishda asos qilib olingan so'z **dominanta** (bosh so'z) deb yuritiladi. Dominanta odatda uslubiy jihatdan betaraf va umumiste'mol so'zlaridan bo'lib, sinonim so'zlar lug'atida birinchi o'rinda beriladi. Masalan, *yuz – bet – aft – bashara – turq – chehra – oraz – ruxsor* sinonimik qatoridagi *yuz* so'zi betaraf – dominanta bo'lib, *aft, bashara, turq* salbiy, *oraz, chehra, ruxsor* esa ijobiy munosabat ifodalash uchun xizmat qiladi. Sinonimlarni yuzaga kelishida polisemantik so'zlarning ishtiroki ham alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, polisemantik so'z o'zining har bir ma'nosi bilan boshqa - boshqa sinonim qatorda ishtirok etib, uni boyitadi. Masalan: *balo – falokat – ofat; balo – uddaburon – bilag'on – ishbilarmon* kabi ma'nodoshlik qatorida *balo* so'zi o'z va ko'chma ma'nosi bilan ishtirok etgan. Sinonim qatordagi so'zlar quyidagi xususiyatlariga ko'ra o'zaro farqlanadi: 1. Sinonim qatordagi so'zlar nutqning biror uslubiga xoslanganligi bilan ham o'zaro farqlanadi. Masalan, *doim, hamisha, nuqul, birday* so'zlari ko'pincha so'zlashuv uslubida, mazkur sinonim qatorga mansub bo'lgan *yakkash, mudom* so'zlari esa kitobiy uslubda ko'proq ishlatilishi bilan boshqa ma'nodoshlardan farqlanadi. 2. Sinonimik qatordagi ba'zi so'zlar hozirgi tilga nisbatan eskirgan bo'lishi ham mumkin. Shuningdek, ulardan ba'zilari shevalarga xosligi bilan ham ajralib turadi. Masalan: *mard, jasur, botir, yovqur, jaysan*. Bu sinonimlardan *yovqur* so'zi eskirganligi, *jaysan* esa tarixiy-dialektalligi bilan farqlanadi. 3. Sinonimik qatordagi so'zlar o'zaro adabiy tilga yoki shevaga xosligi bilan farqlanishi mumkin. Masalan, *qidirmoq, axtarmoq, izlamoq,*

istamoq sinonimik qatoridagi *istamoq* so'zi shevaga xosdir. Sinonimlar fikrni aniq, maqsadga muvofiq tarzda ifodalash vositalari bo'lib, xuddi mana shu omil ularni yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Sinonimlar yuzaga kelishi va ma'nolariga ko'ra quyidagi turlarni tashkil qiladi:

1. To'liq (sof) sinonimlar. Aynan bir tushunchani anglatish va nutq jarayonida biri o'rnida ikkinchisini ishlatish mumkinligi bilan ajralib turadi. Ular ko'pincha boshqa tillardan kirib kelgan o'zlashma so'zlarning o'zbekcha so'zlar bilan ma'nodoshligi asosida hosil bo'ladi: *kuch* (o'zb.) - *qudrat* (ar.), *ot* (o'zb.) - *ism* (ar.), *ko'klam* (o'zb.)-*bahor* (toj.), *tuman* (o'zb.)-*rayon* (rus). Shuningdek, *fazo-kosmos*, *muharrir-redaktor* kabi faqat o'zlashma so'zlardan tuzilgan sinonimlar ham to'liq sinonimlardir.

2. Ma'noviy sinonimlar. Bir-biridan nozik ma'nolari ya'ni ijobiy, salbiyligi yoki uslubiy va boshqa jihatdan farqlanuvchi ma'nodosh so'zlardan tashkil topadi. Masalan, *kuldi*, *jilmaydi*, *tirjaydi*, *iljaydi*, *ishshaydi* kabi ma'nodosh so'zlar kulish harakatining darajasiga hamda ijobiy va salbiy bo'yoqdorligiga ko'ra *chiroyli*, *go'zal*, *xushro'y*, *ko'hli*, *ko'rkam*, *barno*, *suluv*, *zebo*, *latif* kabi sinonimlar esa ijobiy bo'yog'ining darajasiga ko'ra farqlanadi.

3. Shartli sinonimlar. Muayyan matndagina ma'nodoshlikka ega bo'ladigan sinonim so'zlardir. Ular ko'pincha she'riyatda kuchli his-tuyg'u ifodalovchi vositalar sifatida qo'llaniladi: *Nega kerak shu chiroy, shu o't, Shu yoniq yulduzni ko'zga yashirmoq* (H.O.) Parchadagi *chiroy*, *o't*, *yoniq yulduz* o'zaro ma'nodosh so'zlar sifatida ishlatilgan shartli sinonimlardir. Bunday sinonimlar mumtoz adabiyotda *qad-sarv*, *lab-la'l*, *yuz-oy*, *hilol* kabi tashbehlar asosida ham keng qo'llaniladi.

Sinonimlar tuzilishiga ko'ra a) sodda: *tez-chaqqon-ildam*; b) juft: *sog'-salomat*, *el-yurt*; v) birikmali: *yuzi qora-beti qora-ori yo'q* shaklida uchraydi.

Ayni paytda so'zlar fraziologik birikmalar bilan ham ma'nodoshlik hosil qilishi mumkin. Masalan: *sevindi*, *boshi ko'kka yetdi*; *xotirjam*, *ko'ngli to'q*. Bunday ma'nodoshlik **leksik-fraziologik sinonim** deyiladi.

Sinonimlarni deyarli barcha so'z turkumlarida uchratish mumkin. Masalan 1) ot sinonimlar: *baxt*, *saodat*, *tole*, *iqbol*; 2) sifat sinonimlar: *go'zal*, *chiroyli*, *ko'rkam*, *ko'hlik*, *suluv*; 3) olmosh sinonimlar: *barcha*, *bari*, *hamma*, *butun*; 4) fe'l sinonimlar: *o'smoq*, *ulg'aymoq*, *voyaga yetmoq*; 5) ravish sinonimlar: *tez, chaqqon, ildam*; 6) aralash sinonimlar: *bash*, *a'lo*,

muvaqqiyatli (son va sifat turkumlari asosida); 7) ko'makchi sinonimlar: *kabi, singari*; 8) bog'lovchi sinonimlar: *ammo, lekin, biroq*; 9) modal so'zli sinonimlar: *shubhasiz, shaksiz, so'zsiz*.

Xullas, sinonimlar tilning lug'aviy boyligini, ko'rkamligini belgilovchi vositalardan biri bo'lib, ular nutq jarayonida o'rinsiz takrordan, uslubiy g'alizliklardan saqlanishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Antonimlar (yunoncha anti-zid, onoma-nom so'zidan olingan bo'lib) o'zaro zid tushunchalarni ifodalaydigan so'zlardir. So'zlarning zid ma'noligi boshqa shu kabi hodisadan farqli ravishda leksik (lug'aviy) antonimlar deyiladi Masalan: *oq - qora, kun - tun*. Antonimlar ham odatda bir so'z turkumi doirasida yuzaga keladi va zid ma'nolilik, odatda, faqat ikkita so'z doirasida sodir bo'ladi: *uzun - qisqa* (sifat), *kelmoq - ketmoq* (fe'l) kabi. Antonimlar bir xil va har xil o'zakli so'zlardan ham tarkib topishi mumkin. O'zakdosh so'zlarning antonimligi, asosan, zid ma'noli so'z yasovchi qo'shimchalar vositasida yuzaga keladi: *suvli - suvsiz, xabardor - bexabar* kabi. Har xil o'zakli so'zlardan tarkib topgan antonimlar esa tub shaklda bo'ladi: *katta - kichik, rost - yolg'on*. Ko'p ma'noli so'zlar o'z va ko'chma ma'nolari bilan bir necha antonim juftliklar tarkibida ishtirok etishi mumkin: *og'ir yuk - yengil yuk, og'ir masala - oson masala* kabi.

Bir so'z o'zaro sinonim so'zlar bilan yoki o'zaro sinonim so'zlar boshqa sinonimlar bilan ham antonimik munosabat hosil qilishi mumkin. Masalan, *xafa* so'zi *xursand, shod xushnud* kabi so'zlar bilan o'zaro antonim munosabatga kirisha oladi.

Antonimlar nutqda belgi-xususiyat, miqdor, o'rin, payt ifodolovchi so'zlarda ko'p bo'lib, aniq tushuncha ifodalaydigan lug'aviy birliklarda kam uchraydi. Bu hol antonimlarning asosan belgi, xususiyat negizida (sifat va ravishlarda) paydo bo'lishidan darak beradi. Antonimlarga so'z turkumlari nuqtai nazaridan qaralganda ularning quyidagi turkumlarda uchrashini kuzatish mumkin: 1) ot antonimlar: *ota-ona, yigit-qiz, kelin-kuyov*; 2) sifat antonimlar: *shirin-achchiq, katta-kichik, baland-past*; 3) fe'l antonimlar: *kulmoq-yig'lamoq, turmoq-o'tirmoq*; 4) ravish antonimlar: *uzoq-yaqin, oz-ko'p, sekin-tez*; 5) ba'zan nutqda baho me'zoni bo'lgan besh va ikki sonlari ham zidlikka ega bo'ladi. Antonimlar nutqda juft holda qo'llanilib, ma'no ko'chgan holda yangi tushuncha ifodalash vositasi bo'ladi. Masalan: *bordi - keldi, keldi - ketdi, yaxshi - yomon, oq - qora* kabi antonimik juftliklar aslida fe'l va sifatlar bo'lib, nutq jarayonida otga ko'chishi mumkin: *bordi-keldi uzildi, keldi-ketdi ko'p bo'ldi, oq-qorani tanigan* kabi. Antonimlar asosida

anglashilgan ma'no zidligi kuchli va kuchsizligi bilan ham farqlanadi. Masalan, *oq-qora, issiq-sovuq* kabi belgi anglatuvchi so'zlarga nisbatan *ota-ona, chol-kampir* singari nom bildiruvchi so'zlarda ma'no zidligi kuchsizroqdir. Shunga ko'ra ularni **sof** va **yarim antonimlar** sifatida ajratish mumkin. Bulardan tashqari, muayyan matndagina o'zaro zidlik kasb etuvchi o't (olov)-suv, it-mushuk, mushuk-sichqon kabi **matniy antonimlar** ham mavjud.

Zidlik munosabati faqat so'zlar doirasida mavjud bo'lmay, so'z bilan iboralar o'rtasida ham uchraydi: *qo'rqqoq-yuragida yoli bor, botir-chumchuq pIRR etsa, yuragi shIRR etadigan* kabilar shular jumlasidandir. Budnay antonimlar **leksik-frazeologik antonimlar** deyiladi.

Ушбу мақолада ўқув луғатларининг умумий луғатлардан нафақат ҳажми, балки ундаги сўзларнинг танланиш мезонлари, луғат қисмларининг таркиби, жойлашуви – мегаструктураси билан ҳам фарқланиши, синоним ўқув луғатлар луғат мақоласи таркибида лексикографик пометалар (турли қисқартмалар, белгилар)га кам ўрин берилганлиги муҳокама қилинади.¹

This article is dedicated to the research of Adjusted meanings of Moral-spiritual concept defining units in the Uzbek language. And also analyzed the semantic analysis of grammatical shape lexemes of specialized meaning and provide a corresponding recommendation for lexicographical practice in the Uzbek language is one of the actual challenges of linguistics as today's challenge.²

Корпус лингвистикасида семантик разметка, унинг теглар тизими, тег категориялари, семантик теглаш муаммолари, кўпмаънолик ва омонимлик муаммосини ечиш масаласига оид қатор тадқиқотлар вужудга келган.³

The article discusses the research methods of Uzbek language syntax. In Uzbek linguistics, syntactic phenomena have been studied in detail since the 1930s, and several syntactic theories have emerged in this regard.⁴

¹ Гуландом Мирханова. (2022). СИНОНИМ СЎЗЛАР ЎҚУВ ЛУФАТИНИНГ УМУМИЙ ТУЗИЛИШИ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(2), 172–178. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/90>

² Gulbahor, T. (2016). Adjusted Meanings of Moral-Spiritual Concept Defining Units. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 5(7), 40-45.

³ Ахмедова, Д. (2020). Семантик разметка тизимида тег гуруҳлари. *Oriental Art and Culture*, (III), 440-444.

⁴ Ergashevna, Y. N. (2021). ON METHODS OF RESEARCH OF UZBEK LANGUAGE SYNTAX. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(11), 22-28.

The article examines the first dictionary in the Turkish language Mahmud Kashgaris “Devonu lugotit turk” in terms of a dictionary in accordance with the traditions of world lexicography and argues that it is the first appearance of modern complex dictionaries in the Turkish (Uzbek) language.⁵

Now studying scientific heritage, socio-political activities and acquaintance youth charity of our above-stated ancestors is considered one of the main urgent objectives of the modern intellectuals.⁶

This article covers the main place of small business and business in today's market economy. Including scientifically analyzed the development of small business and business, and the legal basis, at this time financially support small business and business, the latter is amended and the rules for this branch of national legislation are added.⁷

Мамлакатимиз тараққиётининг янги босқичида жамият ҳаётининг асосий негизи бўлмиш оилалар барқарор муҳитини мустаҳкамлаш ва бу масалаларда хотин-қизларнинг ўрни ва аҳамияти ошириш долзарб аҳамият касб этмоқда. Юртимиз аҳолисининг тенг ярмига яқинроғини ташкил этадиган хотин-қизлар жамиятнинг барча соҳаларида самарали фаолият юритмоқда.⁸

Badiiy adabiyotning qamrov darajasi keng sanaladi. Zero undagi janrlarning har biri insonning kamoloti uchun xizmat qiladi.⁹

Ushbu maqolada vatanparvarlik va millatparvarlik kabi axloqiy tushunchalar, hamda ularning mazmun mohiyati Somerset Moem qalamiga mansub bo'lgan “Bo'ysunmagan”(“The

⁵ Bakhriddinova, B. M. (2020). “DEVONU LUGOTIT TURK” AS A FIRST VIEW OF MODERN COMPLEX EDUCATIONAL DICTIONARIES. *Theoretical & Applied Science*, (4), 981-985.

⁶ Tolibjonovich, M. T. (2021). EASTERN RENAISSANCE AND ITS CULTURAL HERITAGE: THE VIEW OF FOREIGN RESEARCHERS. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(05), 211-215.

⁷ Tolibjonovich, Madumarov T., and Gulomjonov O. R. Ogli. "Lombard Microcredit Organization Its Concept and Its Importance Today." *JournalINX*, vol. 6, no. 10, 2020, pp. 109-111.

⁸ Мадумарова Зиёдахон. (2022). ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР МУАММОЛАРИНИ БАРТАРАФ ЭТИШДА АХЛОҚИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6569712>

⁹ Oripova Kamola. (2022). O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDAGI MAQOLLARDA JON KONSEPTINING IFODALANISHI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(3), 398–408. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/209>

Unconquered”) deb nomlangan hikoyaning syujeti va bosh qahramonlarning xarakterini tahlil qilish orqali ochib beriladi¹⁰

The article examines the role of dictionaries and their content, and, in particular, defines the role of explanatory dictionaries, from their compilation to their semantic meaning. Examples of lexical units and their meanings are given. Attention is drawn to the structure of explanatory dictionaries as a constituent part of the dictionaries as a whole.¹¹

In this article are given the importance, role, types of the family in modern society. Its development from ancient times till present is widely described in this article.¹²

The widespread introduction of new pedagogical technologies in teaching students of higher educational institutions and the effective use of innovative technologies are the main support for improving the quality of education.¹³

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Гуландом Мирханова. (2022). СИНОНИМ СЎЗЛАР ЎҚУВ ЛУҒАТИНИНГ УМУМИЙ ТУЗИЛИШИ. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(2), 172–178. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/90>
2. Gulbahor, T. (2016). Adjusted Meanings of Moral-Spiritual Concept Defining Units. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 5(7), 40-45.
3. Ахмедова, Д. (2020). Семантик разметка тизимида тег гуруҳлари. *Oriental Art and Culture*, (III), 440-444.
4. Ergashevna, Y. N. (2021). ON METHODS OF RESEARCH OF UZBEK LANGUAGE SYNTAX. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(11), 22-28.

¹⁰ Pulatova Sabina. (2022). VATANPARVARLIK AXLOQNING ASOSIY TUSHUNCHALARIDAN BIRI SIFATIDA. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(3), 357–368. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/205>

¹¹ Bobomurodova, L. K. (2021). FEATURES OF THE COMPILATION OF MODERN EXPLANATORY DICTIONARIES.

¹² Nasriddinovich, A. A. (2020). THE FEATURES OF APPEARING FAMILY IN MODERN SOCIETY. *European science review*, (3-4), 69-72.

¹³ Jamoliddinovich, U. B. (2022). FUNDAMENTALS OF EDUCATION QUALITY IN HIGHER EDUCATION. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 *Impact factor: 7.429*, 11(01), 149-151.

5. Bakhridinova, B. M. (2020). "DEVONU LUGOTIT TURK" AS A FIRST VIEW OF MODERN COMPLEX EDUCATIONAL DICTIONARIES. *Theoretical & Applied Science*, (4), 981-985.
6. Tolibjonovich, M. T. (2021). EASTERN RENAISSANCE AND ITS CULTURAL HERITAGE: THE VIEW OF FOREIGN RESEARCHERS. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(05), 211-215.
7. Tolibjonovich, Madumarov T., and Gulomjonov O. R. Ogli. "Lombard Microcredit Organization Its Concept and Its Importance Today." *JournalNX*, vol. 6, no. 10, 2020, pp. 109-111.
8. Мадумарова Зиёдахон. (2022). ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР МУАММОЛАРИНИ БАРТАРАФ ЭТИШДА АХЛОҚИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6569712>
9. Oripova Kamola. (2022). O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDAGI MAQOLLARDA JON KONSEPTINING IFODALANISHI. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(3), 398-408. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/209>
10. Pulatova Sabina. (2022). VATANPARVARLIK AXLOQNING ASOSIY TUSHUNCHALARIDAN BIRI SIFATIDA. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal*, 1(3), 357-368. Retrieved from <http://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/205>
11. Bobomurodova, L. K. (2021). FEATURES OF THE COMPILATION OF MODERN EXPLANATORY DICTIONARIES.
12. Nasriddinovich, A. A. (2020). THE FEATURES OF APPEARING FAMILY IN MODERN SOCIETY. *European science review*, (3-4), 69-72.
13. Jamoliddinovich, U. B. (2022). FUNDAMENTALS OF EDUCATION QUALITY IN HIGHER EDUCATION. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(01), 149-151.